

*ENCICLOPÈDIA
DE
MENORCA*

*Tom dinovè / HISTÒRIA
DE LA MÚSICA II*

Maó, 2015

Director honorari

Josep Miquel Vidal Hernández (1939–2013)

Director

Miquel Àngel Casanovas Camps

Coordinador editorial

Òscar Bagur Martínez

Consell assessor

Cristina Andreu Adame, Miquel Àngel Casanovas Camps, José Simón Gornés Hachero, Agustí Jansà Clar, Miquel Àngel Limón, Antoni López Pons, Sergi Mari Pons, Jaume Mascaró Pons, Valentín Pérez Mellado, Guillem Sintes Espasa i Tomàs Vidal Bendito.

Textos

Gabriel Julià Seguí

Fotografies

A. von Heckel, *L'arribada del cavaller Lohengrin a Brabant*; Abraham Allard, *Explication de l'ensemble de la paix*; Ajuntament de Maó; Arthur Thiele; arxiu de Bep Cardona; Arxiu de Santa Maria de Maó; arxiu de Gabriel Julià; Arxiu Galmés, Ajuntament des Mercadal; Associació dels Amics de l'Òpera de Maó; Ateneu Musical de Ferreries; C. Sintes Anglada; Cercle Artístic de Ciutadella; Collegi Salesià de Ciutadella; Conservatori Professional de Música de Menorca; Deseado Mercadal Bagur; E. Thomas i H. Rousseau, *Album du centenaire. Grandes hommes et grands faits*; Editorial Menorca; F. Hernández Girbal, *Cien cantantes españoles de ópera y zarzuela (siglos XIX y XX)*, Ediciones Lira; família Cardona; família Cavaller; família Gorrías; família Larsson; família Mercadal Coll; Fernando Arozena; Foto Hernando; Fundació Rubió Tudurí-Andrómaco; Gabriel Julià Seguí; Joan Bagur Truyol, *Fotos antigues de Menorca*; M. À. L. P.; Museu Diocesà de Menorca; Museu de la Música, Barcelona; Museu de Versalles; Museo Romántico, Madrid; National Portrait Gallery, Londres; Pedro Salord, i Ricard Ramisa.

Maquetació

Pepe Torrent Pallicer

Elaboració dels índexs

Marta Villalonga Garriga

Assessorament lingüístic

Maite Puig Tarré

Secretaria d'administració

Ariadna Ferrer Anglada

Administració de subscripcions

Fundació Enciclopèdia de Menorca
Plaça de la Biosfera, 5. 07703 Maó
secretaria@fundacioenciclopediademenorca.cat

Edició

Fundació Enciclopèdia de Menorca

Amb el suport de

Producció

Krea SC
Carrer de Sant Joan Bosco, 29
07760 Ciutadella de Menorca

Dipòsit legal ME 215-2015
ISBN 978-84-943732-0-6 (tom XIX)
ISBN 84-600-1437-1 (obra completa)
Imprès en paper ecològic · Printed in Spain

Enciclopèdia de Menorca / [director: Miquel Àngel Casanovas Camps]. -- Maó : Fundació de l'Enciclopèdia de Menorca, 1979- . -- vols. : il., col. ; 31 cm -- ISBN 84-600-1437-1 (o.c.)

XIX: Història de la música II / [textos: Gabriel Julià Seguí]. -- DL 2015. -- 276 p. -- ISBN 978-84-943732-0-6 (tom XIX)

I. Julià Seguí, Gabriel II. Casanovas Camps, Miquel Àngel III. Fundació Enciclopèdia de Menorca
1. Música – Menorca – Història 2. Menorca -- Dictionaris i enciclopèdies
03(460.32Menorca)
78(460.32Menorca)

HISTÒRIA DE LA MÚSICA II

Gabriel Julià Seguí

INTRODUCCIÓ

Amb aquest segon volum sobre la música a Menorca clou l'estudi d'aquesta disciplina de les arts que s'incorpora a l'obra de l'Enciclopèdia de Menorca. Aquests dos volums van ser concebuts per l'autor com un de sol, però a parer de la direcció editorial la publicació resultava massa extensa i es decidí dividir-la en dos, una empresa més tost complicada perquè no es tractava d'una història pròpiament dita, relatada en un ordre cronològic, sinó de l'evolució d'una art, d'una disciplina que inclou moltes expressions i molt variades. Traçar un línia divisòria que separés en dues meitats el contingut esdevingué força difícil. Es va optar per deixar en una primera part totes les manifestacions musicals de què la veu humana era protagonista — atès que la veu fou el primer vehicle del qual l'home disposà per «fer» música, per crear la música—, i en una segona, aquelles en què ho són els instruments.

Així, en el primer volum es tracta la música religiosa popular i culta, de les escoles de música de les institucions eclesiàstiques, de les escolanies i els cors, dels mestres de capella i de música, dels compositors de música religiosa i de la música teatral, una manifestació insòlita a Menorca. Veiem com la veu humana va tenir un paper essencial en els ritus religiosos. A Menorca la música pren carta de naturalització amb la difusió del cristianisme; no oblidem que la primera notícia documentada sobre himnes entonats pel poble acompanyats d'instrument ens la dona una encíclica del bisbe menorquí Sever.

En aquest segon volum es tracta les formacions i els grups instrumentals, que assoleixen personalitat pròpia i definida en els darrers segles, i de tot allò que s'ha creat en aquest entorn: una història musical a partir del segle XVIII, quan la societat menorquina emprèn el camí de l'edat moderna i s'aboca, esbalaïda, a la seva obertura vers Europa.

En quinze capítols es tracten aspectes diversos del paper que la música ha tingut en la societat menorquina en els darrers dos-cents cinquanta anys: la creació d'orquestrats i grups musicals de cambra, el naixement de les bandes constituïdes en cada poble, la formació musical, les institucions i societats creades per difondre la música, etc. També es veu com la música esdevé quelcom consubstancial en la idiosincràsia menorquina i com neixen les manifestacions musicals, en forma de festivals polifacètics, que abracen les branques més diverses de la música: coral, lírica, polifònica, simfònica, de cambra, popular (aquesta, encara multiforme), el cant i la cançó. I, encara, altres aspectes i perspectives, com el paper dels constructors d'instruments, de la premsa en relació amb la música o d'alguns moments particularment significatius que han marcat pautes fonamentals en el desenvolupament de la cultura musical fins a arribar als nostres dies.

Un apartat poc conegut és el de la projecció del músic menorquí —més que de la música menorquina— fora de l'àmbit illenc: un estol de músics que, amb l'ensenyament rebut dels mestres locals, es féu un nom en els indrets més llunyans. Havíem de deixar constància que aquests llinatges de músics menorquins deixaren solatge en territori espanyol, a França, a l'Alger, a l'Amèrica del Nord, Central i del Sud, i fins i tot a les illes oceàniques.

Tot plegat constitueix un programa excessivament ambiciós, al qual s'haurien d'afegir molts de volums d'una enciclopèdia per ser complet. Però, si una enciclopèdia és el resum de totes les ciències, i les ciències, la ciència, es troben en evolució inconstant, aleshores aquests volums sobre la música a Menorca esdevenen, si més no, un punt de partida en la progressió infinita que és el saber humà. En aquest aspecte potser són útils aquests capítols: per facilitar les possibilitats d'expansió, d'estudi i de conclusió de tot el que hi resta per dir.

SUMARI

HISTÒRIA DE LA MÚSICA II

Introducció		9
Capítol primer	Menorca en la transició vers la modernitat. La música instrumental	11
	La música instrumental	15
	Conjunts instrumentals en el segle XIX. L'Orquestra del Teatre Principal de Maó	17
	Les primeres agrupacions instrumentals a Ciutadella	20
Capítol segon	Els primers nou-cents: menorca descobreix Richard Wagner	23
	Orquestra de la Sociedad de Conciertos	31
	Grup Filharmònic de l'Ateneu de Maó	31
Capítol tercer	La vida musical maonesa fins al 1936. Societats musicals i l'Ateneu Científic, Literari i Artístic de Maó	35
	Secció de Literatura i Música de l'Ateneu de Maó	37
	Grups musicals de cambra	40
	La vida musical a Ciutadella	42
Capítol quart	La música a Menorca durant la Guerra Civil espanyola (1936–1939)	45
	Els darrers mesos de la guerra	51
Capítol cinquè	Orquestres i grups instrumentals a partir del 1940	53
	Grup Filharmònic de l'Ateneu de Maó	54
	Orquestra Simfònica de Maó	56
	Sa Petita Orquestra	58
	Orquestra del Conservatori de Música de Menorca	58
	Orquestra de Cambra Illa de Menorca (OCIM)	58
	Jove Orquestra de Corda (JOMC)	59
	Formacions orquestrals de Ciutadella	60
	Orquestina Santa Cecília	61
	Orquestra Filharmònica de Ciutadella	61
	Els grups de cambra arreu de Menorca	62
	Quartet Studium	62
	Quartetto di Camera	62
	Quartet Aguinaga	63
Capítol sisè	Les bandes de música	65
	Banda de Música de la Casa de Misericòrdia de Maó	67
	Banda Municipal de Maó	68
	Ciutadella. Les primeres bandes	68
	Banda Salesiana de Música	70
	Banda Municipal de Ciutadella a partir del 1939	70
	Agrupació Musical de Ciutadella	71
	Banda des Migjorn Gran	72
	Bandes d'Alaior	73
	Bandes de Ferreries	73
	Agrupació de la Banda de Música de Ferreries. L'Ateneu Musical	74
	Bandes des Castell	74
	Bandes de Sant Lluís	75
	Bandes des Mercadal	75

Capítol setè	L'aportació menorquina a la construcció d'instruments musicals	77
	Orgueners	77
	Johann Kyburz	79
	Mestres d'orgue menorquins	87
	Lutiers	90
	Flabiolers i constructors d'instruments de fusta	92
	Un instrument de pedra	92
Capítol vuitè	Els festivals de música	95
	Festival de la Canción Menorquina de Alayor	96
	Festival de la Canción Menorquina	96
	Festival d'Òpera	97
	Les temporades d'òpera de l'Associació d'Amics de l'Òpera de Maó	97
	Festival d'Òpera al recinte firal de Maó	100
	L'òpera al Teatre Principal de Maó restaurat	100
	Fundació de l'Òpera de Maó	101
	Festival de Música d'Estiu	103
	Festival Internacional de Música	107
	Festival de Música de Fornells	110
	Setmana Internacional d'Orgue a Mallorca i Menorca	110
	Concerts d'Estiu a l'església del Socors	110
	Festival de Villa Jardín	110
	Festival de Tardor de Música Coral	111
	Festival Internacional de Jazz	112
	Festival Flamenco Isla de Menorca	113
	Festival de Sant Lluís	113
Capítol novè	L'empremta menorquina fora de l'illa de Menorca, I: l'Uruguai, l'Argentina i Veneçuela	115
	Les primeres onades	116
	Els menorquins a Hispanoamèrica	116
	L'Uruguai	117
	Cándido Juanico Teixería	118
	Martí Benet Pons Cardona	118
	Francesc Capella Mercadal	119
	Jaume Galmés Simó	120
	Bartomeu Sintes Sagreras	120
	Antoni Camps Florit	120
	Gabriel Pons Olives	125
	L'Argentina	125
	Joan Llambías Font	126
	Llorenç Costabella Mir	126
	Joan Anglada Tutzó	126
	Leonor Zoé Seguí Parteli	127
	L'Orfeón Ciudadela. Bartomeu Orpi	127
	Veneçuela	129
	Antoni Aguiló Florit	129
Capítol desè	L'empremta menorquina fora de l'illa de Menorca, II: l'Amèrica del Nord, Europa i les Filipines	131
	Cuba	131
	Jaume Alaquer	132
	Joan Comellas	132
	Joan Cardona Pons	132
	Mèxic	133
	Pere Landino Font	133
	Els Estats Units	133
	Francesc Andreu Pons	133
	Francesc Cardona González	133
	Julián González Errán	133
	Claudio Grafulla Morales	134
	Joan Orfila i Orfila	137
	Leopoldo Cardona Carreras	137
	Les Filipines	140
	Òscar Camps i Soler	140
	França	142
	Miquel Fronti Mus	143
	Josep Protti Conforto	144

	Manuel Conforto Seguí	144
	Magí Cavaller Pons	145
	Alemanya	146
	Xavier Moll Camps	146
	Xavier Larsson	147
	Anglaterra	148
	David Russell	148
Capítol onzè	L'empremta menorquina fora de l'illa de Menorca, III: l'Estat espanyol	151
	Catalunya	151
	Josep Comellas	151
	Onofre Comellas	152
	Nicolau Manent i Maurant	152
	Joaquim Lladó Barceló	155
	Cristòfol Casañé i Camps	156
	Joan Palliser Cardona	156
	Llorenç Torres Nin	157
	Margarida Orfila Tudurí	159
	Pilar Alonso Moll	161
	Ramon Coll Huguet	162
	Diego Monjo Poveda	163
	Melissa Mercadal Coll	164
	Kiev Portella	165
	Marco Mezquida	165
	Madrid	165
	Antoni Orfila Rotger	165
	Joan Baptista Fronti Mus	166
	Irene Carballo Tudurí	166
	Jeroni Taltavull Briones	166
	Domingo Taltavull Pascual	166
	Josep M. Martín Domingo	167
	Joan Cursach Buils	168
	Mallorca	169
	Antoni Panedas Olives	169
	Joan Ramon Coll	169
	Llorenç Galmés Camps	169
Capítol dotzè	La premsa menorquina i la música	171
	Segle XIX	171
	Premsa i música en el segle XX	175
	<i>Boletín del Ateneo Científico, Literario y Artístico. Suplemento a la «Revista de Menorca»</i>	175
	<i>Menorca Ilustrada</i>	176
	<i>Ateneo Musical. Boletín Mensual del Ateneo Musical de Mahón</i>	176
	Els darrers seixanta anys	179
	<i>Juventudes Musicales. Boletín Informativo</i>	179
	<i>Juventudes Musicales Españolas. Circular de la Zona de Baleares</i>	180
	<i>Bulletí de Joventuts Musicals de Menorca</i>	180
	<i>Joventuts Musicals / Cine Club Ciutadella. Butlletí Informatiu</i>	180
	<i>Jovenesa</i>	181
	<i>Orfeón Mahonés. Boletín Informativo</i>	182
	<i>Variacions</i>	182
Capítol tretzè	Una ullada a la música popular	183
	Començament del segle XX	185
	Orquestina Ciudadela	185
	American Orchestrina	186
	Our Jazz Six	186
	Els conjunts musicals en la postguerra	186
	Orquesta Siboney Jazz	186
	Orquestra Coll	186
	Conjunto Amanecer	186
	Orquestra Cluma	187
	El conjunt Atomium	187
	Anys seixanta i setanta del segle XX	189
	Los Parranderos	189
	Los Samars	189

	Los Isleños	190
	Los Fénix	190
	Strik's	190
	Los Lord's	191
	Los Novax	191
	Los D-70	191
	Samurada	191
	Los Voltios	191
	Grup C.P.E.P.	192
	Orquesta Huracán	192
	Traginada	192
Les darreres dècades		193
	Pinyeta Pinyol	193
	Joana Pons i Ses Guitarres	193
	Somnis Blaus	194
	Orquestra Si Fa Sol	194
	Ja T'ho Diré	195
	Siboney	196
	Pasaje Secreto	196
	A Bordo	196
	Sa Rosa des Vents	197
	Sis de Ponent	197
	Inventari	197
	Déjà Vu	198
	Eclipse	198
	S'Albaida	198
	Menaix a Truà	199
	Jazz Obert	199
	The Blue Cats	199
	Es Jardí de Morbònia	199
Solistes i autors. La música d'arrels menorquines		200
	Josep M. Juaneda Sampol de Palós	200
	Magda Sintes	200
	M. Àngels Gornés	201
	M. Jesús Martí Camps	201
	Isaac Melis Nebot	201
	Cris Juanico	202
	Pere Arguimbau García	202
	Maria Camps	202
	Suso González	202
	David Vidal	204
Capítol catorzè	L'ensenyament de la música fins al segle xx. Col·legis, acadèmies i escoles	205
	Maó. Un col·legi de distinció	206
	Mestres de música. Les escoles privades a Maó	208
	Escola Municipal de Música de Maó	209
	L'ensenyament de la música a Ciutadella	213
	L'ensenyament de la música a Alaior	215
Capítol quinzè	L'ensenyament reglat de la música: escoles municipals i el conservatori professional de música de Menorca	217
	L'Escola Municipal de Música de Maó a partir del segle xx	217
	Escola Municipal d'Arts i Oficis de Maó	219
	Orfeó Maonès	219
	Ateneu Científic, Literari i Artístic de Maó	220
	Col·legis i acadèmies	221
	Liceo Musical Menorquí	221
	Acadèmia Santa Cecília	221
	Acadèmia Municipal de Música de Ciutadella	223
	Escola Municipal de Música de Ciutadella	224
	Acadèmia Internacional d'Orgue	225
	L'ensenyament privat de música a Alaior	226
	Escola Municipal de Música Espai Rotger d'Alaior	226
	Escola Municipal de Música des Castell	227
	Escola Municipal de Música de Ferreries	227
	Escola Municipal de Música i Dansa des Mercadal	227
	Escola Municipal de Música des Migjorn Gran	227

Escola Municipal de Música de Sant Lluís	227
Conservatori Professional de Música i Dansa de Menorca	228
Estat actual de l'ensenyament de la música a Menorca	229
<i>Bibliografia</i>	231
<i>Apèndixs</i>	
<i>I Notícia biogràfica</i>	237
<i>II Llista de requadros</i>	239
<i>Índexs</i>	
<i>Índex onomàstic</i>	243
<i>Índex d'obres</i>	259

AGRAÏMENTS

Agrupació Musical de Ciutadella
Ajuntament de Maó
Amics de l'Òpera de Maó
Ateneu Científic, Literari i Artístic de Maó
Banda de Música de l'Ateneu Musical de Ferreries
Banda Municipal de Música de Ciutadella
Biblioteca Pública de Maó
Capella Davídica de la Catedral de Menorca
Cercle Artístic de Ciutadella
Conservatori Professional de Música i Dansa de Menorca
Escola Municipal de Música d'Alaior
Escola Municipal de Música de Maó
Escola de Música des Migjorn Gran
Escola Municipal de Música de Sant Lluís
Escola Municipal de Música des Castell
Escola Municipal de Música i Dansa des Mercadal
Fundació Rubió Tudurí-Andrómaco
Joventuts Musicals de Ciutadella
Orfeó Maonès

Pere Arguimbau
Maria Camps
Família Cardona Mir
Marlen Coll
Joaquim Comas
Domènec Enrich
Luba Kletsova
M. Antònia Moll
Marc Pallicer
Joan Pons Álvarez
Ricard Ramisa
Silve Soler
Josefina Salord Ripoll
Pedro Salord Seguí
Florenci Sastre Portella
Montserrat Subirats, vda. de Galmés
Joan Lluís Torres Faner

I en especial, per la seva valuosa cooperació
en la confecció d'aquesta obra,

Fernando Arocena Galán
Bep Cardona
Andreu Cardona Mir
Miquel Àngel Limón Pons
Hugo Ruiz Cavaller